

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Papieren monumenten

Over diepe breuken en lange lijnen in de geschiedenis van tekstedities in de Nederlanden, 1591-1863

Rock, J.A.T.

Publication date

2010

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Rock, J. A. T. (2010). *Papieren monumenten: Over diepe breuken en lange lijnen in de geschiedenis van tekstedities in de Nederlanden, 1591-1863*. [, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

DANKWOORD

Nu ik dit proefschrift afrond, kijk ik terug op een groot werk en veel treinsporen. Ik zie dat ik gelukkig niet alleen geweest ben. Velen verdienen een kort woord van dank.

In de eerste plaats dank ik mijn promotor Marita Mathijssen. Zij stelde meteen een vertrouwen in me dat niet anders kon zijn dan blind, liet me dit onderzoek op mijn eigen manier uitvoeren en bood me slaappleats aan naast een pianola. Mocht dit werkstuk dat vertrouwen waard blijken, dan is dat door haar niet aflatende aansporingen, door haar liefde voor de negentiende eeuw, die ze gulhartig rondspreidt, en door bezorgdheid op – dat begrijp ik nu – de juiste momenten.

Ook mijn co-promotor Annemarie Kets dank ik. Met haar nauwgezette aandacht voor de onderzoekspaden die ik insloeg, voor de vorderingen van dit proefschrift, maar ook voor mijn welbevinden, zorgde ze ervoor dat ik me niet alleen in een nieuw land welkom voelde, maar ook in de wereld van teksteditoren.

Tegelijk vergat ik niet waar ik vandaan kwam en de lessen van twee Leuvense leermeesters in de geschiedenis bleven hun vruchten dragen. Tom Verschaffel, de promotor van mijn licentiaatsverhandeling, leerde me een groot vertrouwen te stellen in een bescheiden oordeel. Jo Tollebeek, mijn eerste baas, leerde me wat werken is en welke schoonheid er kan schuilen in eruditie die ook stout is.

Het onderzoek en het proefschrift kregen daarnaast vorm door gesprekken die ik met anderen kon voeren, in persoon of op papier, over plannen of over teksten. In al die gevallen was Joep Leerssen tegelijk onbaatzuchtig enthousiast en terecht kritisch. Niek van Sas en Herman Pleij wezen me meteen aan welke wegen goed waren om te volgen. In Barchem gaf Remieg Aerts uitdagend commentaar op de uitgangspunten en de eerste resultaten. Eric Jorink, Herman Brinkman en Henk Nellen lazen teksten na in verschillende stadia; het resultaat is er zeker door op verbeterd. Het grootste plezier heb ik beleefd aan een artikel waar ik samen met David Van Reybrouck en Raf De Bont in Leuven aan gewerkt heb. Hoewel het op het eerste zicht niet duidelijk is, is dat artikel voor dit proefschrift bepalend geweest.

In Amsterdam waren mijn projectgenoten het meest van nabij betrokken bij het onderzoek: Karin Hoogeland, Lotte Jensen, Beyke Maas en Francien Petiet. Allen waren ze kritische lezers van eerste schrijfsels en gaven ze aan het eind hun mening over het geheel. Zij hebben het zo zonder twijfel verbeterd. In Amsterdam werkte ook Saskia Pieterse, vaak als een voorbeeld, aan haar proefschrift. Coby Arnoldus vertolke intussen met glans haar rol van eenvrouwskoor. De laatste tijd geniet ik daar bovendien het voorrecht mee het onderwijs te verzorgen, samen met Thomas Vaessens, Lia van Gemert, de onwaarschijnlijk gastvrije Yra van Dijk, Gaston Franssen, Nico Laan, Jef Bogman en Gerard Raat, en ook met mijn verse en daadkrachtige kamergenote Femke Essink. Ontmoetingen met alle andere Amsterdamse collega's waren altijd even fris.

In Den Haag had ik mijn plaats in een onderzoeksgroep die uiteindelijk onder de gedegen leiding van Ton van Kalmthout kwam. Veel informeler was de groep met Bert Van Elsacker, Jolanda Hamers, Peter de Bruijn, Gerard van Veen en Boukje Thijs, waarin ik het Haagse Bos en de beste kant van de ambtenarij heb leren kennen. Nelly Werinussa en Connie Klützwow waren altijd het echte leven binnen de muren van het instituut. Dat werd verder gevuld door even rustige als aangename collega's.

Overal te lande heb ik inspiratie en leed kunnen delen met medepromovendi dankzij het Huizinga Instituut. Karin Tilmans, Alpita de Jong, Maartje Hoogsteijns, Janneke Weijermars en Susan Hogervorst hebben daarnaast ook het hunne aan dit werk bijgedragen. De zin om onderzoek te doen heb ik vooral te danken aan mijn kortstondige Leuvense collega's, die vaak ook studiegenoten geweest waren en vrienden werden. Dat geldt in de eerste plaats voor Evert Peeters, die me tot het onderzoek verleidde, en aan Greet Draye, die me deed geloven dat het ook zou lukken. Alle andere Leuvense collega's vormden samen een uitzonderlijk gezelschap. Ik meen dat, als er vrolijke wetenschap bestaat, die toen daar te vinden was.

Maar wetenschap was gelukkig niet alles. Majo de Saedeleer en Liesbet Vreys boden me de kans om jaren van onderzoek kort aan de praktijk te toetsen. Het was slechts een van de momenten waarop ik Stichting Lezen en alle goede lieden daar kon meemaken. Hun werk werd gaandeweg mijn ontspanning en Fieke van der Gucht was een troostende lotgenote. Verder kwam er soms hulp (als ik het toeliet), veel vaker steun en afleiding van veel fijne mensen op fijne plaatsen. Natuurlijk, als altijd, van Nikie Knaepen en Yousra Lemaire, Jasper en Elias, van Eva Devos en Peter Ceulemans op de vreemdste plaatsen, van Hilde Diels, Toon Vrelust en Hannes, van meer-dan-huisbazen Sjouke Schiere en Floor van Herwaarden, van Liesbet Laurys, Brecht De Keersmaecker en Klaas, van de koffienar Jens Oris, van Bieke Daemen, van Jonas Goossenaerts, van Tine Cornillie ver weg, van Els Op de Beeck, van Frouwke Bormans en Bart Hoylaerts, van Joost de Jong, van Katrien Steyaert en van Emmy Rijstebil en Theo Nelissen. Ik heb het geduld van elk van hen beproefd. Op elk moment waren er Nick en Jo, *mes maîtres les princes rebelles*. En ik overdrijf niet als ik zeg dat de vriendschap van Kathelijne Lowel, Thomas Botterman, Jo Swinnen en Tom Kockx me recht heeft gehouden.

In de Vliegstraat, bij Loix-Vandebroek, was het altijd een beetje vakantie, met de onuitputtelijke goede zorgen van Miet en Maurice en het genietende gezelschap dat Katelijne, Ben, Maarten en Ann samen vormen. Met mijn zussen Tine en Lene heb ik altijd al alles gedeeld. Maar de ellende van de trein en het proefschrift heb ik voor hen op een afstand proberen te houden. Dat is niet helemaal gelukt: naarmate dit werk een kwestie van volhouden en van karakter werd, merkte ik weer hoe dicht jullie bij me staan en vaak voelde het alsof we samen aan het werk waren. Ik heb jullie vaak gemist. Maar het was een geruststellende gedachte dat jullie een veilig kabaal vonden bij mijn schoonbroers Robin Gorris en Bert Govaerts, en bij mijn drie dolle nichten Sien, Kaat en Noor.

Mijn lieve ouders, Wim Rock en Kris Konings, wil ik danken voor de hulp bij het schrijven en de redactie van de tekst, maar meer nog voor alle steun en voor hun liefs dat onuitputtelijk is. Van hen heb ik onschatbare dingen geleerd: niets waar je aan begonnen bent op te geven en pas te spreken als je iets te zeggen hebt. Zelf zwegen jullie wanneer jullie je zorgen maakten om dit werk en jullie lieten toe dat ik zelf af en toe bijna verdween. Ik hoop dat ik dat goed kan maken met een boek.

En bovenal is er Griet. Langer dan dat wij met twee samen waren, zijn we met drieën geweest. Er was die zwijgende, onaardige, drukkende derde, die nu gelukkig van papier is, maar die jij eerst hebt toegelaten en verdragen, die je gegeven hebt wat hij wilde. Je hebt me geholpen in mijn meest hectische momenten en daar dan weer aan verholpen met enkel je slapende gezicht. Nu kan ik weer gaan houden van wat jij van de wereld maakt. Nu zijn we weer met twee, en nog heel lang, veel langer dan werk duren kan.

Antwerpen, 13 oktober 2010